

UDK 341.44:341.231.14]:341.645.5(4-672EY)

**ЕВРОПСКИОТ НАЛОГ ЗА АПСЕЊЕ И ЗАШТИТАТА НА
ФУНДАМЕНТАЛНИТЕ ПРАВА: ПОЗНАТАТА ПРЕСУДА ВО СЛУЧАЈОТ
ARANYOSI AND CALDARARU**

Ивица Јосифовиќ

Вонреден професор

Правен факултет, Универзитет Гоце Делчев – Штип

ivica.josifovik@ugd.edu.mk

Апстракт

Уште од усвојувањето, Рамковната одлука за Европскиот налог за апсење (РОЕНА) е контроверзна, како што извршувањето на Европскиот налог за апсење (ЕНА), согласно принципот на заемно признавање, може да биде во судир со основните човекови права. Се претпоставува дека националните власти на државите-членки на Европската унија (ЕУ) се усогласуваат со правото на правично судење и другите основни права. Како и да е, во пракса оваа претпоставка не е секогаш точна. Исто така, системот на ЕНА предизвика дебати околу недостатокот од доволна заштита на човековите права. Судот на правдата на ЕУ (СПЕУ) не е особено чувствителен околу критиките и бил повеќе загрижен за ефективноста на системот на ЕНА во целина, додека институциите на ЕУ беа целосно свесни при создавањето на системот на ЕНА и го игнорираа прашањето за основните права. РОЕНА содржи одредби за заштита на процедуралните права, но институциите на ЕУ одлучија дека не сите прекршувања на основните права може да бидат основ за неизвршување на ЕНА. Трудот ги претставува личните ставови во однос на ЕНА преку познатата Aranyosi and Caldaru пресуда која упатува на позитивен тренд. По оваа пресуда, СПЕУ започна да дава поголемо значење на човековите права. Пресудата објаснува како СПЕУ различни одредби на РОЕНА и дали и во колкав опсег националните судови ја користат постапката за претходно одлучување во однос на мерките на кривичното право vis-à-vis заштитата на основните права.

Клучни зборови: *Европски налог за апсење, постапка на претходно одлучување, Суд на правда, основни права*

THE EUROPEAN ARREST WARRANT AND THE PROTECTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS: THE FAMOUS JUDGMENT IN *ARANYOSI AND CALDARARU CASE*

Ivica Josifovic

Associate Professor

Faculty of Law, University of Goce Delcev – Stip

ivica.josifovik@ugd.edu.mk

Abstract

Since its adoption, the Framework Decision on European Arrest Warrant (FDEAW) is controversial, as the execution of the European Arrest Warrant (EAW) according the mutual recognition principle could be in conflict with the fundamental rights of the concerned person. It is assumed that the national authorities of member-states of the European Union (EU) comply with the right of fair trial and other fundamental rights. However, in practice this assumption does not necessary holds true. Also, the EAW system triggered debates regarding its lack of sufficient protection for human rights. The Court of Justice of the EU (CJEU) did not seem particularly sensitive to the criticism and was more worried about the effectiveness of the EAW system as a whole, while the EU institutions were completely aware when the EAW system was created and ignored the issue of fundamental rights protection. The FDEAW contains provisions for protection of procedural rights and the right of fair trial, but EU institutions decided that not all violations on fundamental rights may justify the non-execution of EAW. The paper presents personal views regarding the EAW through the famous *Aranyosi and Caldaru* case that reveal an upward trend. After this judgment, the CJEU gives more significance to human rights. It explains how the CJEU constructed different FDEAW provisions and whether and to what extent national courts used the preliminary ruling procedure regarding criminal law measures vis-à-vis protection of fundamental rights.

Key words: *European Arrest Warrant, preliminary ruling procedure, Court of Justice, fundamental rights*

Вовед

Во изминативе години, значително се зголеми бројот на постапки по претходно одлучување пред Судот на правдата на Европската унија (СПЕУ) во поглед на мерките од областа на крвичното право. Тоа не е за изненадување и може да се објасни со фактот дека надлежностите на СПЕУ од ноември 2014 година да одлучува во постапки по претходно одлучување од областа на крвичното право веќе не е предмет на претходно прифаќање од државите-членки. Во принцип, сите национални судови сега имаат слобода да се обраќаат до СПЕУ и да добијат појаснување за значењето и валидноста на мерките од крвичното право на ниво на ЕУ.

Повеќето од упатувањата доставени од националните судови до СПЕУ се однесуваат на Рамковната одлука за Европскиот налог за апсење (РОЕНА),¹ која го замени класичниот систем на екстрадиција со поедноставена процедура насочена кон забрзување на предавањето на обвинетото или осудено лице од една во друга држава-членка, според принципот на заемно признавање. Основата на РОЕНА е едноставна: Европскиот налог за апсење (ЕНА) издаден од една држава-членка мора да се изврши во друга држава-членка мора да се изврши во друга држава-членка, освен доколку РОЕНА дозволува или овозможува неизвршување.

Уште од нејзиното основање, РОЕНА е контроверзна, како што извршувањето на ЕНА според принципот на заемно признавање може да биде во конфликт со основните човекови права на засегнатото лице. Се претпоставува дека националните власти на другата држава-членка се во согласност со правото на правично судење и другите основни права. Како и да е, во пракса, оваа претпоставка не мора секогаш да биде и точна.

Институциите на ЕУ беа целосно свесни при создавање на ЕНА системот и го игнорираа прашањето на заштита на човековите права. РОЕНА содржи одредби за заштита на процедуралните права и правото на правично судење, потенцирајќи дека „нема да има ефект на менување на обврската за почитување на основните права“.² Како и да е, институциите на ЕУ одлучија дека не сите повреди на основните права може да го оправда неизвршувањето на ЕНА. Повредата на општата заложба за почитување на (другите) основни права не било признаено како посебен основ за неизвршување. Со други зборови, институциите на ЕУ не ги почитуваа сите основни права како предуслов за законска употреба на системот на ЕНА.

Во Унија со сопствена Повелба за основните права (ПОП) и очекувања дека нејзините институции и држави-членки ќе ги почитуваат цитираните права, ова не е непроблематично. Како што заштитата на основните права е меѓу клучните задачи, за очекување е дека СПЕУ внимателно ќе испитува дали РОЕНА и националните одлуки за издавање и извршување на ЕНА, се во согласност со основните права. Како и да е, во првите години на РОЕНА, СПЕУ не покажа волја и бил посебно внимателен да не ја поткопа ефективностa на системот на ЕНА.

1. ЕНА и повреда на фундаменталните права (случајот *Aranyosi and Caldaru*)

ЕНА се однесува на дела за кои е пропишана казна затвор над една година или осуди на казна затвор над четири месеци или наредба за притвор над четири месеци. Основно, ЕНА ги обврзува државите-членки да ги предадат своите државјани и да ја укинат двојната инкриминација за листа на 32 тешки кривични дела.³ Одлуката на судот со која се наредува лишување од слобода и враќање на лицето заради водење на казнена

¹ Council Framework Decision 2002/584/JHA on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States, OJ L 190/1, 13 June 2002, as amended by Council Framework Decision 2009/299/JHA amending Framework Decisions 2002/584/JHA, 2005/214/JHA, 2006/783/JHA, 2008/909/JHA and 2008/947/JHA, thereby enhancing the procedural rights of persons and fostering the application of the principle of mutual recognition to decisions rendered in the absence of the person concerned at the trial, OJ L 81/24, 26 February 2009.

² Член 1, став 3 од РОЕНА.

³ Член 2, став 2 од РОЕНА.

постапка, извршување на казна затвор или ставање во притвор се извршува без одлагање од судот на државата во која лицето се наоѓа најдоцна во рок од 90 дена.⁴ Но, мошне битно е дека со прифаќањето на овој инструмент доаѓа до отстапување и на еден друг владачки принцип на екстрадиционото право – забраната на израчување на домашните државјани.

Сепак, РОЕНА не предвидува апсолутно заемно признавање, туку обезбедува серија на исцрпно наведени задолжителни и изборни основи за неизвршување. Накратко, задолжителните основи за неизвршување на ЕНА се однесуваат на дела кои се поврзани со амнестија; за лица кои служат или веќе издржале казна затвор за истото дело; или лица кои не можат да бидат кривично одговорни поради нивната возраст – малолетни лица.⁵ Изборните основи за неизвршување се однесуваат на: акти кои не претставуваат кривично дело според правото на државата-извршител; лицето кое е предмет на ЕНА се гони за истото дело во државата-извршител; судските власти на државата-извршител одлучиле или да не го гонат лицето за делото на кое се заснова ЕНА или да ја прекинат постапката или кога е донесена конечна пресуда за бараното лице во држава-членка; кривичното гонење или казна забрането според законодавството на државата-извршител и актите потпаѓаат под јурисдикција на таа држава-членка според нејзиното кривично законодавство; извршниот судски орган е информиран дека бараното лице е конечно осудено од трета држава; ЕНА е издадено за целите на извршување затворска казна или притвор, кога бараното лице престојува или е државјанин или резидент во државата-извршител, а таа држава-членка извршител се обврзала да ја изврши казната или притворот; ЕНА се однесува на кривични дела кои според законодавството на државата-членка извршител се сметаат за сторени на нејзина територија или биле извршени надвор од територијата државата-членка издавач, а законодавството на државата-членка извршител не дозволува гонење за исто кривично дело кога е сторено надвор од нејзината територија.⁶

Произлегува дека основите за неизвршување во РОЕНА не ги покриваат сите повреди на фундаменталните права. Дали ова имплицира дека државите-членки мора да го извршат ЕНА дури и кога е јасно дека бараното лице, по предавањето, може да се соочи со такви повреди? За креаторите на РОЕНА одговорот би бил: да. Тие не се целосно во согласност со фундаменталните права – *sine qua non* за примена на системот на ЕНА.

Првенствено, СПЕУ го имал истиот одговор. Потврди дека извршувањето на ЕНА може да биде одбиено само на основите наведени во РОЕНА. Уште повеќе, СПЕУ тврдел дека повредата на фундаменталните права признаени со Правото на ЕУ, но кои не се вклучени во РОЕНА, не може да го оправдаат неизвршувањето. Истото е точно за фундаменталните права гарантирани со националното право, но кои не се стипулирани во текстот на РОЕНА.⁷

⁴ Член 17, ставови 1-3 од РОЕНА.

⁵ Член 3 од РОЕНА.

⁶ Член 4 од РОЕНА; како дополнување, РОЕНА признава дека извршувањето може да биде предмет на одредени услови, член 5 од РОЕНА.

⁷ Повеќе за ова, види: Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-396/11 *Curtea de Apel Constanța v. Ciprian Vasile Radu*, 29 January 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0396&from=EN>; Court of Justice, Judgment of the Court,

Како и да е, одлучувањето во случајот *N.S.* за правото на азил и Мислењето 2/13 за пристапувањето на ЕУ кон Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) сугерира промена во пристапот на СПЕУ *vis-à-vis* заемната доверба и признавањето. Без да се навлегува во детали и да се фокусираме на студијата на случајот, во случајот *N.S.* за правото на азил, СПЕУ држел дека националните судови не смеат да пренесат барател на азил на „одговорна држава-членка“, каде што „не можат да бидат свесни дека систематските недостатоци во постапката за азил и во условите за прием на баратели на азил во таа држава-членка претставуваа значителни причини за верување дека барателот на право на азил ќе се соочи со вистински ризик да биде подложен на нечовечно или понижувачко постапување“.⁸ Во Мислењето 2/13, СПЕУ потврди дека државите-членки мора да претпостават дека другите држави-членки се повинуваат на фундаменталните права на ЕУ и тие не можат, освен во исклучителни случаи, да проверат дали другата држава-членка, во конкретен случај, ги почитувала фундаменталните права гарантирани од ЕУ.⁹ Дали ова имплицира дека СПЕУ е подготвен да прифати дека повредата на фундаменталните права може, во исклучителни околности, да биде дополнителен и непипан основ за неизвршување на ЕНА? Ова било клучното прашање поднесено до СПЕУ во случајот *Aranyosi and Caldaru*.¹⁰

2. Пресудата на Судот на правдата на Европската унија

Во пресудата по случајот *Aranyosi and Caldaru* од 5 април 2016 година,¹¹ Судот, заседавајќи во Голем совет,¹² одлучувал – во итна постапка по претходно

Case C-399/11 Stefano Melloni v. Ministerio Fiscal, 26 February 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0399&from=en>.

⁸ Види: Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-411/10 and C-493/10 *N.S. v. Secretary of State for the Home Department and M. E. and Others v. Refugee Applications Commissioner and Minister for Justice, Equality and Law Reform*, 21 December 2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411&from=EN>.

⁹ Види: Court of Justice, Opinion 2/13 of the Court on the Accession of the EU to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 18 December 2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013C V0002&from=EN>.

¹⁰ Пред случајот *Aranyosi and Caldaru*, СПЕУ успеа да избегне решавање на прашањето во случајот *Radu*. Во случајот, апликантот се противел на предавањето аргументирајќи дека не бил сослужан пред издавањето на ЕНА. Надлежниот национален суд го запрашал СПЕУ дали извршниот судски орган може да одбие извршување во случај на повреда на фундаменталните права на засегнатото лице наведени во ПОП. Како и да е, Судот се ограничи себеси во справување со прекршувањето на правото да се биде сослушан. Како што РОЕАН не препознава повреда на ова право како основ за неизвршување, СПЕУ побара извршување на ЕНА. За СПЕУ секој друг заклучок неизбежно би водел кон неуспех на ЕНА системот. Види: Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-396/11 *Curtea de Apel Constanta v. Ciprian Vasile Radu*.

¹¹ Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-404/15 and C-659/15 *PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru*, 5 April 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0404&from=EN>.

¹² Според внатрешната организација, СПЕУ е поделен на Совети и секој Совет има претседател, именуван на една година. Судот заседава на пленарни седници или во полн состав во ситуации кога за секој предмет поединечно се именува судија известител за самиот предмет кој доставува образложение со кое упатува за тежината на самиот предмет. Доколку судијата известител смета дека се работи за предмет од сериозна природа, тогаш тој на судиите им предлага предметот да се додели на Големиниот совет од 15 судии. Во спротивно, доколку судијата известител смета дека предметот не е од особена важност или значење во примената и толкувањето на правото, тој може да предложи предметот да

одлучување¹³ – за можноста од одбивање да се изврши Европски налог за апсење доколку постои реален ризик за нечовечко или понижувачко постапување поради условите за притвор во држава-членка каде е издаден налогот за апсење. *Aranyosi* се однесува на ЕНА издаден во Унгарија барајќи предавање на романски државјанин обвинет за насилно влегување во кука и кражба. Во *Caldararu*, романскиот суд издаде ЕНА за романски државјанин обвинет за возење без возачка дозвола. И двајцата, *Aranyosi* и *Caldararu* биле уапсени во Германија и во двата случаи извршниот орган имал двоумења дали ЕНА треба да бидат извршени. По добивањето на барањата за извршување на ЕНА од судовите на Унгарија и Романија, германскиот извршен орган утврдил дека условите за притвор на кои можеле да бидат подложни засегнатите лица во затворите на овие две држави-членки ги прекршува нивните фундаментални права, осовено членот 4 од ПОП кој забранува нечовечко или постапување или казнување.¹⁴ Во таа насока, германскиот извршен орган особено се осврнал на неколку одлуки на Европскиот суд за човекови права (ЕКЧП) во кои е потврдено дека Романија и Унгарија ги прекршуваат основните човекови права како резултат на пренатрупеноста во нивните затвори.¹⁵ Германскиот суд се обратил до СПЕУ во постапка по претходно одлучување за да добие насоки како дапродолжи со случајот.

Најпрво, СПЕУ ја потврди основата на ЕНА системот дека извршните судски органи мора да ги извршуваат ЕНА, освен во случаи на експлицитно признавање на условите за неизвршување. Како и да е, цитирајќи го мислењето 2/13 и индиректно повикувајќи се на одлуката во случајот *N.S.* кој се однесува на Даблин системот за азил,¹⁶ СПЕУ всушност призна дека во „исклучителни околности“ може да се направат ограничувања во заедното признавање и заедната доверба.¹⁷

Понатаму, Судот упати дека забраната за нечовечко или понижувачко постапување или казнување, како што е утврдено во членот 4 од ПОП, е апсолутна забрана која е тесно поврзана со почитувањето на човековото достоинство како што е

се додели на некои од Судските совети од 3 или 5 члена. Од друга страна, Судот заседава пред Големиот совет, што е обврзувачко кога тоа го бара државата-членка или институција на ЕУ која ја покренува постапката.

¹³ Според член 107 од Деловникот за работа на Судот на Правдата на Европската унија, итна постапка по претходно одлучување се покренува за едно или повеќе прашања кои се однесуваат на областа покриена со Поглавје 5 од Договорот за функционирање на Европската унија – Област на слобода, безбедност и правда, на барање на упатувачкиот суд или трибунал или на барање на самиот Суд. Види: Court of Justice, Rules of Procedure of the Court of Justice of 25 September 2012, OJ L 265, 29 September 2012, as amended on 18 June 2013, OJ L 173, 26 June 2013 and on 19 July 2016, OJ L 217, 12 August 2016.

¹⁴ Види: Charter of Fundamental Rights of the European Union, OJ C 326, 26 October 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

¹⁵ Повеќе за овие пресуди: European Court for Human Rights, Judgment of the Court, Varga and Others v. Hungary, Application No 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 and 64586/13, 10 March 2015; European Court for Human Rights, Judgment of the Court, Vociu v. Romania, Application No. 22015/10, 10 June 2014.

¹⁶ Подетално: European Parliament, Council of the EU, Regulation 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), OJ L 180, 29 June 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=en>.

¹⁷ Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru ..., op. cit., paragraph 82.

наведено во членот 1 од ПОП.¹⁸ Според тоа, кога органот одговорен а извршување на налогот има во свое поседување доказ за реален ризик од такво постапување против притвореното лице во државата-членка издавач, мора да го процени таквиот ризик пред да донесе одлука за предавање на засегнатото лице. Извршувањето на ЕНА не смее да придонесе индивидуата да страда од нечовечко или понижувачко постапување.¹⁹

Во утврдувањето на таквиот ризик, СПЕУ побара од извршниот судски орган да се вклучи во анализа од два чекори. Првиот чекор се однесува на проценување на општите услови за притвор во државата-членка издавач. Извршниот судски орган мора да се потпира на „информација која е објективна, веродостојна, конкретна и соодветно ажурирана“ за условите за притвор со цел да потврди дали постојат недостатоци, кои може да бидат системски или општи, или да влијаат на одредена група на луѓе или пак да влијае на одредени места на притвор. Таквата информација може да се добие од пресуди на ЕСЧП, пресуди од судовите на државата-членка издавач, како и од одлуки, извештаи и документи изготвени од телата на Советот на Европа или кои потекнуваат од системот на ОН.²⁰

Доколку извршниот судски орган заклучи дека постојат системски или општи недостатоци, мора да продолжи со вториот чекор, кој предвидува проценување на ризикот дека бараното лице може да биде изложено на нечовечко или понижувачко постапување. Онаму каде што таквиот ризик произлегува од општите услови за притвор во засегнатата држава-членка, идентификацијата на таквиот ризик не може, само по себе, да води кон тоа извршувањето на налогот да биде одбиено.²¹ Извршниот орган мора да направи специфична и точна проценка за тоа дали постојат значителни основи за да верува дека засегнатата индивидуа всушност ќе биде изложено на таков ризик поради условите во кои е предвидено дека ќе биде задржан во државата-членка издавач.²² За таа цел, извршниот орган мора да побара од органот на издавање да ги обезбеди, како прашање на интост, сите потребни информации за условите на притворот во државата-членка издавач.²³ Доколку, во светло на обезбедените информации или било кои други достапни информации, извршниот орган утврди дека, за индивидуата која е предмет на налогот, постои реален ризик од нечовечко или понижувачко постапување, извршувањето на налогот мора да биде одложено се до обезбедување на дополнителни информации врз основ на кои таквиот ризик може да се намали. Ако постоењето на таков ризик не може да е намали за разумен период, извршниот орган мора да одлучи дали да ја заврши постапка за предавање на засегнатото лице.²⁴

Пресудата по случајот *Aranyosi and Caldaru* е доста важна: повредата на право од ПОП, само по себе, може да биде основ за одложување, па дури и конешно неизвршување на ЕНА. Како дополнување на оние предвидени и признаени права според Правото на ЕУ, постојат ситуации во кои заштитата на фундаменталните права мора да надвлее во однос на целите на борбата против криминалот и да обезбеди брзо предавање на обвинетото или осудено лице. Заемната доверба не предвидува слепа

¹⁸ Ibid, paragraph 85.

¹⁹ Ibid, paragraph 88.

²⁰ Ibid, paragraph 89.

²¹ Ibid, paragraph 91.

²² Ibid, paragraph 92.

²³ Ibid, paragraph 95.

²⁴ Ibid, paragraph 104.

доверба. Во исто време, јасно е дека пресудата по случајот *Aranyosi and Caldaru* не може да се чита како да има воведено клаузула за општи фундаментални права, забранувајќи извршување и предавање секогаш кога постои повреда во државата-членка извршител. Обемот на правилото за разумно исклучување воведено со случајот *Aranyosi and Caldaru* е ограничено, иако неговите прецизни контури не се целосно јасни.

СПЕУ само ја изрази забраната за нечовечко и понижувачко однесување кое, како што е нагласено, е апсолутно и во тесна врска со човековото достоинство. Ова сугерира дека повредата само на ова право, најверојатно и на некои други апсолутни права, може да го оправда неизвршувањето на ЕНА. Сепак, не може да се исклучи дека повредата на неапсолутните права, како што е правото на семеен живот, правото на децата или правото на правично судење, исто така може да го оправдаат неизвршувањето на ЕНА. Интензитетот и сериозноста на повредата играат важна улога.²⁵

Понатаму, СПЕУ дозволува одложување на извршувањето на ЕНА само кога постои доказ „за реален ризик од нечовечко и понижувачко постапување кон индивидуи кои се притворени во државата-членка издавач, имајќи ги во предвид стандардите за заштита на фундаменталните права гарантирани со Правото на ЕУ“.²⁶ Прво, може да се заклучи дека само состојбата со фундаменталните права во државата-членка издавач е релевантна, а не, како што Генералниот адвокат сугерирал во своето мислење, природата на кривичното дело за кое бараното лице е обвинето за негово сторување или за кое веќе е осудено.²⁷ Ако ваквото читање на случајот *Aranyosi and Caldaru* е точно, заклучокот е дека не само лице кое е виновно за возење без возачка дозвола, туку и осуден терорист може да биде предмет на нечовечко и понижувачко постапување и со право да се спротивстави на предавањето. Второ, од пресудата следува дека без разлика дали постои ризик од нечовечко и понижувачко постапување, тоа мора да се процени на основ на ЕУ стандардите, а не на основ на националните уставни стандарди применливи во државата-членка издавач и во државата-членка извршител.²⁸

Покрај тоа, барањата на СПЕУ од судските власти во државата-членка извршител, прво да ги проценат општите услови за притвор во државата-членка издавач, а потоа да проценат дали засегнатото лице би било во ризик да биде изложено на нечовечко и понижувачко постапување. Затоа, фокусот мора да се стави на индивидуата и ризикот со кој може да се соочи. Не е јасно дали првиот чекор од анализата мора секогаш да се следи. Со други зборови, ако извршниот судски орган не нејаде доказ за општа или системска повреда на фундаменталните права во државата-членка издавач. Дали тоа имплицира дека може, не може или мора да ја запре анализата и да заклучи дека засегнатото лице нема да биде предмет на нечовечко и понижувачко постапување.

²⁵ Prechal, S., *Mutual trust before the Court of Justice of the European Union*, European Papers Vol. 2, 2017, pp. 75-92.

²⁶ Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru ..., Ibid.

²⁷ Court of Justice, Opinion of Advocate General Bot in Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru, 3 March 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CC0404&from=EN>.

²⁸ Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru ..., Ibid.

На пример, ако таков доказ не е пронајден, но извршниот судски орган има во поседување информации кои му даваат причина да верува дека предавањето на бараното лице со одредена сериозна ментална или физичка болест може да резултира со ризик од значително влошување на состојбата на неговото здравје, дали извршувањето на ЕНА претставува нечовечко или понижувачко постапување? Во ваква ситуација дали треба или не да се изврши ЕНА?²⁹

Случајот *Aranyosi and Caldaru* ќе повлече повеќе упатувања во постапката по претходно одлучување за прецизно значење на обврските кои СПЕУ им ги наметнува на националните судови. Едно претходно упатување е веќе направено. Истиот национален суд кој го упати прашањето во случајот *Aranyosi and Caldaru* го запраша СПЕУ дали мора да ги процени условите за притвор само во првиот затвор во кој бараното лице треба да биде затворено по неговото предавање во државата-членка извршител или да ги процени и условите во затворот во кој лицето може дополнително да биде преместено?

3. Заклучок

Од нејзиното усвојување, РОЕНА системот предизвика дебати во поглед на нејзиниот недостаток од значителна заштита на човековите права. На почеток, СПЕУ не изгледал особено чувствителен на критиките и бил повеќе загрижен околу ефективността на ЕНА системот во целина.

Како и да е, случајот *Aranyosi and Caldaru* објаснет во овој труд, открива еден поинаков тренд. СПЕУ сега дава поголемо значење на човековите права кои се видливи на различни начини во судската практика. Прво, иако СПЕУ експлицитно не спомнува, фундаменталните права може да создадат размислувања и интерпретации на одредбите на РОЕНА: Фундаменталните права создаваат таков „ефект во сенка“, на пример преку судската пракса во кои се барало толкување на одредби од РОЕНА за концептите на ЕНА и Националниот налог за апсење (во случајот *(Bob-Dogi)*),³⁰ „судската власт и судското одлучување“ (во случајот *Poltorak, Kovalkovas, Ozcelik*)³¹ или „судење кое резултира во одлука“ (во случајот *Tupikas, Zdziaszek*).³² Второ, СПЕУ ги користи фундаменталните права како алатка за интерпретација на РОЕНА. Ова е точно за некои случаи кои се однесуваат на ситуации во кои РОЕНА дозволува националните власти да лишат од слобода лице за кое е издаден ЕНА или неизвршување на ЕНА засновано

²⁹ СПЕУ сугерира афирмативен одговор кон ова прашање во случајот *C.K. Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-578/16 PPU C.K. and Others v. Republika Slovenija*, 16 February 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0578&from=EN>.

³⁰ Court of Justice, Judgment of the Court, Case C 241/15 PPU, *Niculaie Aurel Bob-Dogi*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0241&from=EN>.

³¹ Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-452/16 PPU *Openbaar Ministerie v. Krzysztof Marek Poltorak*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0452&from=EN>; Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-477/16 PPU *Openbaar Ministerie v. Ruslanas Kovalkovas*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0477&from=EN>; Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-453/16 PPU *Openbaar Ministerie v. Halil Ibrahim Ozcelik*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0453&from=EN>.

³² Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-271/17 PPU *Openbaar Ministerie v. Sławomir Andrzej Zdziaszek*, 10 August 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0271&from=EN>.

на непочитување на правото на правично судење. Трето, фундаменталните права може да служат како посебен основ за можна суспензија или неизвршување на ЕНА, како што е токму случајот *Aranyosi and Caldaru* или одбивање на екстрадиција во трети држави (случајот *Petruhin*).³³

Може да се претпостави дека СПЕУ ќе продолж да ги користи правата од ПОП кога ја интерпретира РОЕНА. Помалку е сигурно дека СПЕУ ќе се заснова на случајот *Aranyosi and Caldaru* и ќе им остави на извршните органи повеќе простор за неизвршување на ЕНА на основ на повреда на фундаменталните права. Важна причина за ова е дека СПЕУ не е и не се смета себеси, за единствензаштитник на таквите права. Законодавството на ЕУ, исто така, има улога. Прво, судската пракса открива дека, што се однесува до СПЕУ, законодавството на ЕУ е должно да утврди по кои основи или во кои ситуации може да биде одбиено извршувањето на ЕНА со принципот на заемно признавање. Второ, законодавството на ЕУ може да ги следи целите за истовремено обезбедување на ефективност на ЕНА и заштитата на фундаменталните права со усвојување на легислатива која хармонизира одредени аспекти на кривичното право или постапка. Во изминативе години, ЕУ усвои серија на акти како што се правото на информирање, толкување и преведување во кривичната постапка,³⁴ пресумпцијата на невиност³⁵ и собирањето на докази.³⁶ Таквите мерки на хармонизација промовираат заемна доверба и ја намалуваат потребата од исклучоци за заедното признавање на судските одлуки во рамки на РОЕНА.

Така, иако фундаменталните права се чини дека играат важна улога во судската пракса, тоа не значи дека СПЕУ презема голема одговорност за заштитата на таквите права. Напротив, им остава на законодавните тела на ЕУ да направат соодветна рамнотежа меѓу обезбедувањето на ефективност на РОЕНА и заштитата на фундаменталните права. СПЕУ му остава на законодавецот широко поле за проценка и најверојатно ќе интервенира и преземе одговорност само во исклучителни ситуации.

Користена литература

Charter of Fundamental Rights of the European Union, OJ C 326, 26 October 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>;
Council Framework Decision 2002/584/JHA on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States, OJ L 190/1, 13 June 2002, as amended by Council Framework Decision 2009/299/JHA amending Framework Decisions 2002/584/JHA, 2005/214/JHA, 2006/783/JHA, 2008/909/JHA and 2008/947/JHA, thereby enhancing the procedural rights of persons and fostering the application of the principle of mutual

³³ Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-182/15 *Aleksei Petruhin*, 6 September 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0182&from=EN>.

³⁴ European Parliament, Council of the European Union, Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280/1, 20 October 2010; European Parliament, Council of the European Union, Directive 2012/13/EU on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142/1, 22 May 2013.

³⁵ European Parliament, Council of the European Union, Directive 2016/343/EU on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings, OJ L 65/1, 9 March 2016.

³⁶ European Parliament, Council of the European Union, Directive 2014/41/EU regarding the European Investigation Order in Criminal Matters, OJ L 130/1, 3 April 2014.

- recognition to decisions rendered in the absence of the person concerned at the trial, OJ L 81/24, 26 February 2009;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C 241/15 PPU, Niculaie Aurel Bob-Dogi, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0241&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-182/15 Aleksei Petruhhin, 6 September 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0182&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-271/17 PPU Openbaar Ministerie v. Sławomir Andrzej Zdziasek, 10 August 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62017CJ0271&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-396/11 Curtea de Apel Constanța v. Ciprian Vasile Radu, 29 January 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0396&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-399/11 Stefano Melloni v. Ministerio Fiscal, 26 February 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62011CJ0399&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-452/16 PPU Openbaar Ministerie v. Krzysztof Marek Poltorak, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0452&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-453/16 PPU Openbaar Ministerie v. Halil Ibrahim Ozcelik, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0453&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-477/16 PPU Openbaar Ministerie v. Ruslanas Kovalkovas, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0477&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Case C-578/16 PPU C.K. and Others v. Republika Slovenija, 16 February 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62016CJ0578&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru, 5 April 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CJ0404&from=EN>;
- Court of Justice, Judgment of the Court, Joined Cases C-411/10 and C-493/10 N.S. v. Secretary of State for the Home Department and M. E. and Others v. Refugee Applications Commissioner and Minister for Justice, Equality and Law Reform, 21 December 2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62010CJ0411&from=EN>;
- Court of Justice, Opinion 2/13 of the Court on the Accession of the EU to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 18 December 2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CV0002&from=EN>;
- Court of Justice, Opinion of Advocate General Bot in Joined Cases C-404/15 and C-659/15 PPU Pal Aranyosi and Robert Caldaru, 3 March 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62015CC0404&from=EN>;

- Court of Justice, Rules of Procedure of the Court of Justice of 25 September 2012, OJ L 265, 29 September 2012, as amended on 18 June 2013, OJ L 173, 26 June 2013 and on 19 July 2016, OJ L 217, 12 August 2016;
- European Court for Human Rights, Judgment of the Court, Varga and Others v. Hungary, Application No 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 and 64586/13, 10 March 2015;
- European Court for Human Rights, Judgment of the Court, Vociu v. Romania, Application No. 22015/10, 10 June 2014;
- European Parliament, Council of the EU, Regulation 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), OJ L 180, 29 June 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=en>;
- European Parliament, Council of the European Union, Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings, OJ L 280/1, 20 October 2010;
- European Parliament, Council of the European Union, Directive 2012/13/EU on the right to information in criminal proceedings, OJ L 142/1, 22 May 2013;
- European Parliament, Council of the European Union, Directive 2016/343/EU on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings, OJ L 65/1, 9 March 2016;
- European Parliament, Council of the European Union, Directive 2014/41/EU regarding the European Investigation Order in Criminal Matters, OJ L 130/1, 3 April 2014;
- Prechal, S., Mutual trust before the Court of Justice of the European Union, European Papers Vol. 2, 2017.